

5 NAVO-landen vragen discussie over kernwapens op NAVO-top in april (27.2.10)

Binnen de NAVO is de discussie over de toekomstige kernwapenstrategie losgebarsten. 5 landen waaronder België zetten het thema op de volgende informele NAVO-bijeenkomst met ministers van buitenlandse zaken in Tallin (Estland) op 22-23 april. Premier Leterme wees er al op vorige vrijdag dat de Benelux-landen, Duitsland en Noorwegen een voorstel aan het voorbereiden waren over de nucleaire strategie. Wel blijft het onduidelijk wat dit initiatief concreet inhoudt. Vraag is vooral aan welke voorwaarden een eventuele terugtrekking van de Amerikaanse kernwapens verbonden wordt, en of ze daarmee dode letter blijft of niet. Daarom blijft Vredesactie actie voeren tegen de kernwapens op 3 april in Kleine Brogel, net als elders in Europa aan de kernwapenbasissen. Aldus een persbericht van Vredesactie.

De agendering lekte eerst al uit in Der Spiegel en wordt nu bevestigd door de publicatie door het Nederlandse ministerie van Buitenlandse Zaken van de brief aan de NAVO secretaris-generaal Rasmussen. Uit het begeleidende persbericht blijkt ook dat een terugtrekking van de Amerikaanse kernwapens niet uitgesloten wordt. De Nederlandse minister Verhagen stelt dat "indien een kernwapenvrij Europa bijdraagt aan een serieuze wereldwijde vermindering van kernwapens, is dit wel een optie".

Deze discussie kadert in de herziening van het Strategisch Concept van de NAVO. In dit document worden de krachtlijnen weergegeven van welke bedreigingen de NAVO ziet en hoe de NAVO zich militair positioneert in de wereld. Op de NAVO-top in Portugal op 16-21 november moet de NAVO een nieuw Strategisch Concept aannemen. Het oude dateert uit 1999.

De politieke discussie over kernwapens

De internationale politieke discussie over kernwapens kwam op gang met de publicatie van een opiniestuk door 4 vroegere beleidsmakers uit de Koude Oorlog Henry Kissinger, George Shultz, William Perry en Sam Nunn. Opmerkelijk in dit opiniestuk van 4 januari 2007 was hun pleidooi voor een kernwapenvrije wereld als een politiek realistische doelstelling en noodzakelijk om de proliferatie van kernwapens tegen te gaan. Ongeveer 2/3 van alle voormalige Amerikaanse ministers van defensie, ministers van buitenlandse zaken en nationale veiligheidsadviseurs steunen nu dit voorstel. Gelijkaardige opiniestukken werden gepubliceerd in Groot-Brittannië, Duitsland, Italië, Nederland, Polen, Jean-Luc Dehaene, Willy Claes, Guy Verhofstadt en Louis Michel. Met de verkiezing van president Obama werd dit voorstel ook een beleidsdoelstelling. Obama zette met zijn toespraak in Praag op 5 april 2009 nucleaire ontwapening op de internationale politieke agenda.

Voorlopig blijft het wachten op concrete resultaten, maar verschillende beslissende momenten dienen zich aan in 2010.

De VS en Rusland zitten in de eindfase van onderhandelingen over een nieuw verdrag in opvolging van het START-ontwapeningsakkoord. In dit nieuwe akkoord wordt bovengrenzen vastgelegd voor het aantal opgestelde strategische kernwapens. Beide landen stellen dat dit akkoord geen eindpunt is, maar stellen nieuwe initiatieven in het vooruitzicht.

In mei vindt de Toetsingsconferentie van het Non-Proliferatieverdrag (NPT Review Conference) plaats in New York. Op deze 5-jaarlijkse conferentie wordt de naleving van dit verdrag besproken en afspraken gemaakt over de verdere uitvoering ervan. Zo ook over de uitvoering van de ontwapeningsbelofte door de kernwapenstaten, die in artikel 6 van dit verdrag is opgenomen. In 1995 en 2000 werden enkele documenten met de uitgangspunten en concrete maatregelen voor nucleaire ontwapening aangenomen, maar in het Bush-tijdperk liep dit volledig strop en werd de conferentie in 2005 een totale mislukking.

De discussie over nucleaire ontwapening heeft ook gevolgen binnen de NAVO. De NAVO herzielt dit jaar haar Strategisch Concept, dat in de huidige versie een belangrijke rol voor kernwapens voorziet, inclusief de stationering van Amerikaanse kernwapens in Europa. Met het initiatief van België, Duitsland, Luxemburg, Nederland en Noorwegen wordt de eventuele terugtrekking nu officieel een agendapunt.

De voorbereiding van deze discussie kwam op gang nadat de nieuwe Duitse regering in haar regeerakkoord een pleidooi voor de terugtrekking van deze kernwapens opnam. Sindsdien zijn er een reeks bilaterale contacten geweest. De terugtrekking van de Amerikaanse kernwapens was ook een thema in de opiniestukken van Duitse, Nederlandse, Poolse politici en nu onlangs ook in het Belgische opiniestuk.

Alvorens de officiële discussie in de NAVO te starten, werd eerst de positiebepaling door de VS afgewacht, waar in maart de intern-Amerikaanse herziening van de nucleaire strategie moet resulteren in de Nuclear Posture Review. België, Duitsland, Luxemburg, Nederland en Noorwegen agenderen nu alvast de nucleaire strategie op de informele NAVO-bijeenkomst in april.

Verdwijnen de Amerikaanse kernwapens uit Europa?

Dat de kernwapens ook echt worden teruggetrokken is nog geen zekerheid. De inhoud van het discussiedocument van de 5 landen is onbekend, al liet de woordvoerder van Leterme uitschijnen dat de terugtrekking erin vervat was. Vraag is vooral aan welke voorwaarden die terugtrekking verbonden wordt, en of ze daarmee dode letter blijft of niet.

De NAVO-administratie verdedigde tot nu toe de voortdurende aanwezigheid van deze kernwapens als pasmunt om de Russische tactische kernwapens weg te onderhandelen. Rusland, dat zich door de NAVO-uitbreiding bedreigd voelt, geeft aan haar arsenaal nog wel een belangrijke rol om het overwicht in conventionele wapens van de NAVO te kunnen counteren. Het is dan ook niet geneigd haar veel grotere arsenaal tactische kernwapens weg te onderhandelen voor dat van NAVO. De verwijdering van de Amerikaanse kernwapens koppelen aan een verwijdering van de Russische tactische kernwapens impliceert waarschijnlijk dat dit voornemen dode letter blijft. Rusland heeft ook altijd geëist dat eerst alle kernwapens teruggetrokken worden tot op het grondgebied van de bezitters, alvorens het wil onderhandelen over een nieuw verdrag.

Ook de Oost-Europese landen leken lange tijd vragende partij voor het behoud van de kernwapens, uit vrees voor Rusland. Maar hier lijkt beweging in te komen. De Oost-Europese landen lijken bereid de kernwapens te laten vertrekken als er maar concrete veiligheidsgaranties voor in de plaats komen. Wat vooral op de stationering van troepen uit andere NAVO-landen betrekking heeft. De Poolse minister van Buitenlandse Zaken Sikorski liet in een opiniestuk in de New York Times alvast een opening. Hij suggereerde in eerste fase een terugtrekking van de Amerikaanse kernwapens uit Europa in ruil voor een Russische terugtrekking uit de aangrenzende zones. In tweede fase kan dan onderhandeld worden om tot een echt wapenbeheersingsakkoord te komen, die de verwijdering blijvend vastlegt.

Een tweede reden waarom de NAVO-administratie vasthoudt aan de Amerikaanse kernwapens in Europa, is dat ze een concrete invulling betekenen van de transatlantische solidariteit en verdeling van de lasten en risico's. Het garandeert de Europese landen ook dat er een structureel overleg met de VS plaatsvindt over de nucleaire strategie in de Nuclear Planning Group. Binnen de NAVO-bureaucratie en de VS-administratie duiken nu pleidooien op om deze interne rol van de kernwapens te vervangen door de rakettenverdediging. De discussie over rakettenverdediging was dan ook prominent aanwezig op het vierde NAVO-seminarie ter voorbereiding van het Strategisch Concept in Washington op 23 februari.

Ook discussie in Japan

Ook in Japan vindt een gelijkaardige discussie plaats. Japan krijgt net als de NAVO een garantie van de VS dat het met kernwapens verdedigd zal worden. Er zijn geen Amerikaanse kernwapens in Japan opgesteld, maar de VS heeft een specifieke stock kernwapens om zo nodig op Amerikaanse schepen te ontplooiën. In de Amerikaanse politieke discussie wordt vaak gesteld dat deze kernwapens er zijn op vraag van de Europese en Japanse bondgenoten. De Japanse minister van

Buitenlandse Zaken Katsuya Okada liet eind 2009 op diplomatische wijze weten dat de VS voor Japan geen maatregelen moest treffen in strijd met de doelstelling om tot een kernwapenvrije wereld te komen. Vorige week verzonden 204 parlementsleden uit meerderheid en oppositie een brief met een gelijkaardige inhoud.

.